

Nationaal Register Mobiel Erfgoed - De voortgang

*Hoe kan een register optimaal benut worden voor
behoud en presentatie
van het mobiel erfgoed in ons land?*

Stand van zaken december 2011

In 2010 en 2011 zijn belangrijke stappen gezet in de verdere ontwikkeling van het Nationaal Register Mobiel Erfgoed (NRME) van de stichting Mobiele Collectie Nederland (MCN) als hét instrument dat overzicht verschaft over het mobiel erfgoed in ons land en inzicht in de cultuurhistorische waarde daarvan.¹ Na de ondertekening van het **Convenant tot instandhouding van het Nationaal Register Mobiel Erfgoed** in maart 2010 door de vier sectorale registerhoudende organisaties in het mobiel erfgoed² zijn door MCN een aantal activiteiten in gang gezet voor verdere uitbreiding van het NRME, zowel in kwantitatieve als in kwalitatieve zin. Deze activiteiten zijn inmiddels tot een goed einde gebracht of worden binnen zeer afzienbare tijd afgerond.

De verdere ontwikkeling van het register draait om twee belangrijke thema's, die in alle activiteiten terug komen en die we kunnen karakteriseren als het creëren van *overzicht* en *inzicht*:

Thema 1: **Inventariseren en registreren**. *Overzicht*: wat is er aan mobiel erfgoed in Nederland? Hoe registreer je dat? Wanneer mag een historisch vervoermiddel in het register?

Thema 2: **Cultuurhistorische waardestelling**. *Inzicht*: wat is de cultuurhistorische waarde daarvan? Immers: iets wat geen cultuurhistorische waarde heeft, hoeft niet bewaard te worden.³ Maar hoe stel je die waarde dan vast?

Als het mobiel-erfgoedveld het in grote lijnen eens is over de wijze waarop dat overzicht en inzicht verschaft gaat worden (en veel wijst in die richting), is de **operationalisatie** aan de orde. Hoe kan het register verder ontwikkeld en duurzaam in stand gehouden worden?

Tot de ontplooidde activiteiten in 2010 en 2011 behoren onder andere de *ontwikkeling van een gezamenlijk datamodel* voor het register, de vervaardiging van een *handreiking voor de Waardestelling van mobiel erfgoed* en een *symposium*, voortgekomen uit de opname van het mobiel erfgoed in de Beleidsbrief MoMo (Modernisering van de Monumentenzorg) in 2009.⁴

Van deze activiteiten wordt hieronder beknopt verslag gedaan, te beginnen met het symposium.

Symposium

Via het symposium heeft MCN duidelijk gemaakt welke potenties het Nationaal Register heeft als instrument voor beleid op nationaal, provinciaal en lokaal niveau én voor andere beslissers op het gebied van het mobiel erfgoed, zoals cultuurfondsen en andere financiers.

De bijeenkomst zelf heeft plaatsgevonden op 16 april jl. in 's-Hertogenbosch, waar de gastvrijheid werd genoten van de Restauratiebeurs. Maar inclusief de voorbereidingen en de verwerking van de resultaten heeft het hele symposiumtraject zo'n anderhalf jaar geduurd, waarbij in verschillende

-
- 1 Voor informatie over het Nationaal Register Mobiel Erfgoed, zie: http://www.mobiel-erfgoed.nl/Blz_nrme.htm en voor het register zelf: <http://www.mobielecollectienederland.nl>. Voor informatie over de stichting Mobiele Collectie Nederland (MCN) en de rol van het register in het beleid van MCN, zie: <http://www.mobiel-erfgoed.nl>.
 - 2 De vier sectorale organisaties zijn de Federatie Oud-Nederlandse Vaartuigen (FONV), Historisch Railvervoer Nederland (HRN), de Federatie Historische Automobiel- en Motorfietsclubs (FEHAC) en de Nationale Federatie Historische Luchtvaart (NFHL). De inhoud van het convenant is te raadplegen via: http://www.mobiel-erfgoed.nl/documenten/Convenant_NRME_dd_100317_getekend.pdf.
 - 3 Zie bijvoorbeeld het interview met Tessa Luger en Mieke van Bers in het periodiek van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, nr 4, herfst 2011, blz 23.
 - 4 Zie eventueel: <http://www.mobiel-erfgoed.nl/documenten/Beleidsbrief%20momo.pdf>, ga naar "mobiel erfgoed" op bladzijde 11.

wergroepen en een expertmeeting in 2010 de zaken zorgvuldig zijn voorbereid en afgewikkeld en een afgewogen programma kon worden samengesteld.⁵

Het programma van het symposium was, net als dat van de expertmeeting, opgebouwd rond de bovengenoemde thema's *overzicht* en *inzicht*. Belanghebbenden, belangstellenden en deskundigen waren goed vertegenwoordigd. Er waren sprekers en tussendoor bestond de mogelijkheid tot het stellen van vragen en discussie. Peter van Mensch, (toen nog) lector aan de Reinwardt Academie vervulde met verve de rol van dagvoorzitter en leidde de discussies in goede banen, terwijl Frans Hoving van Erfgoed Nederland "du moment" de verslaglegging verzorgde.⁶

Na de opening door MCN-voorzitter Jaap Nieweg was de eerste spreker *mw. Doreen van Elst*, plaatsvervangend directeur van de Directie Cultureel Erfgoed van het Ministerie van OCW, die naar Den Bosch was afgereisd om de toehoorders te informeren over in de MoMo-beleidsbrief genoemde zaken als belemmerende wet- en regelgeving en een revolverend fonds voor het mobiel erfgoed.

- Zij kondigde twee pilotstudies aan naar mogelijkheden van ontheffingen op het gebied van de belemmerende wet- en regelgeving bij het behoud en de presentatie van het mobiel erfgoed in ons land. Deze onderzoeken worden uitgevoerd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en kunnen op niet al te lange termijn van start gaan. Hierover zal zeker overleg met MCN gevoerd worden.
- Zij meldde bovendien dat inmiddels definitief tot instelling van een revolverend fonds voor het mobiel erfgoed is overgegaan, een regeling met een laagrentende lening voor de restauratie van mobiel erfgoed, die wordt uitgevoerd door de Mondriaan Stichting en het Nationaal Restauratiefonds. Om in aanmerking te komen voor zo'n laagrentende lening moet het object ingeschreven staan in het Nationaal Register Mobiel Erfgoed.

Het spreekt vanzelf dat MCN zeer verheugd is over de aanwezigheid van OCW ter illustratie van het feit, dat het mobiel erfgoed bij het ministerie inmiddels een duidelijke plek heeft verworven én dat het Nationaal Register Mobiel Erfgoed bij de toekenning van subsidies in het kader van het revolving fund alvast als "beleidsinstrument" getoetst kan worden.

Vervolgens sprak *Rein Schuddeboom*, als MCN-bestuurslid verantwoordelijk voor het Nationaal Register Mobiel Erfgoed enkele inleidende woorden over historie en achtergronden van het register als instrument om overzicht en inzicht te creëren in de gefragmenteerde en gevarieerde wereld van het mobiel erfgoed.

Vanuit de werkgroep die het symposium heeft voorbereid, spraken Martine van Lier (vice-voorzitter van de FONV) en Max Popma (ambtelijk secretaris van MCN en registerbeheerder a.i.).

Martine van Lier ging in op het eerste thema van het symposium: het verschaffen van overzicht over het mobiel erfgoed in ons land. Zij gaf aan dat het register een breed en genuanceerd overzicht zal geven van het gehele mobiele erfgoed en behandelde daarbij onderwerpen als *inventarisatie* en *registratie*, de *minimale criteria* voor registratie (dwz criteria waaraan een historisch vervoermiddel moet voldoen om in het Nationaal Register Mobiel Erfgoed opgenomen te worden) en de zogenaamde *Objectbeschrijving voor het mobiel erfgoed*.

5 Zie voor een verslag van deze expertmeeting: http://www.mobiel-erfgoed.nl/kolom2_meer_symposium_expmeet.htm.

6 Zie voor het volledige programma en andere symposiumstukken: http://www.mobiel-erfgoed.nl/Blz_nrme.htm.

De minimale criteria werden verduidelijkt aan de hand van voorbeelden in een Powerpoint-presentatie. Duidelijk werd waarom sommige objecten wél en andere niet voor registratie in aanmerking komen.⁷

Max Popma behandelde het tweede thema: Het verschaffen van inzicht in de cultuurhistorische waarde van het mobiel erfgoed. Daarbij kwamen zaken aan de orde als een *representatief beeld van de Nederlandse mobiliteitsgeschiedenis* (zoals bedoeld in missie en visie van de stichting MCN); het *Waardestellend kader mobiel erfgoed* en het zogenoemde *tweesporenbeleid* met een *brede verzameling* mobiel erfgoed en een *kerncollectie* mobiel erfgoed.

Ook deze zaken werden verduidelijkt aan de hand van een Powerpoint-presentatie, waarbij onder andere de verschillende criteria uit het Waardestellend kader werden gepresenteerd en een voorbeeld werd gegeven van objecten die tot een kerncollectie zouden kunnen behoren.⁸

Daarbij werd benadrukt dat het Waardestellend kader dient om de cultuurhistorische waarde vast te stellen en te communiceren, niet in de eerste plaats om een kerncollectie mobiel erfgoed te kunnen aanwijzen.

Vervolgens kwam opnieuw Rein Schuddeboom aan het woord over de verdere marsroute naar een gezamenlijk register voor de vier sectoren van het mobiel erfgoed. Hij stelde dat bij de operationalisatie van het register in eerste instantie vooral het proces van *validatie* van de aanmeldingen en de aangeleverde gegevens aandacht behoeft om het register ook betrouwbaar te houden. Verder wees hij op de noodzaak nu snel te gaan overleggen over de wijze waarop het NRME op den duur ook financieel duurzaam in stand gehouden kan worden. Er wordt binnen MCN al hard nagedacht over de vraag hoe voor het NRME een verdienmodel ontwikkeld kan worden, zodat het register zichzelf op termijn kan bedruipen. Dan wordt de continuïteit gewaarborgd en kan het register actueel en herkenbaar blijven.

Nieuwe activiteiten

Verder lichtte hij een tipje van de sluier op van twee nieuwe activiteiten die zijn voortgekomen uit het registertraject dat nu door de vier koepelorganisaties FONV, HRN, FEHAC en NFHL afgelegd wordt. Het gaat om de ontwikkeling van een *gezamenlijk datamodel* voor het register, zodat objecten uit alle vier de sectoren ook goed tot hun recht kunnen komen en een handreiking voor de waardestelling van mobiel erfgoed voor eigenaren van historische vervoermiddelen, die zélf met de cultuurhistorische waardestelling van hun object aan de slag willen. Beide projecten worden gefinancierd door het Mobiel Erfgoed Centrum (MEC) in Rotterdam en vinden plaats onder auspiciën van de stichting MCN.⁹

Discussie

Zoals eerder opgemerkt, bestond op diverse momenten in het programma gelegenheid tot discussie en van die gelegenheid werd gretig gebruik gemaakt. Er werden levendige discussies gevoerd, waarbij diverse gevoeligheden en verschillen in visie tussen de groeperingen in het mobiel-erfgoedveld duidelijk aan bod kwamen. De manier waarop Peter van Mensch de discussies leidde en Frans Hoving de verslaglegging verzorgde, maakten het voor het MCN-bestuur mogelijk de

7 Zie voor deze Powerpoint-presentatie: http://www.mobiel-erfgoed.nl/documenten/Presentatie_NRME-symposium_MvL.pdf.

8 Zie voor deze Powerpoint-presentatie: http://www.mobiel-erfgoed.nl/documenten/Presentatie_NRME-symposium_MP.pdf.

9 Meer over deze projecten onderstaand in dit rapport, vanaf blz. 9. Informatie over het Mobiel Erfgoed Centrum: <http://www.mobiel-erfgoedcentrum.nl>.

uitkomsten van deze discussies op adequate wijze in de algemene conclusies van het gehele NRME-traject te verwerken.¹⁰

Het slotwoord was voor dagvoorzitter Peter van Mensch. Het dankwoord, met name aan de dagvoorzitter en aan Frans Hoving, kwam van Jaap Nieweg.¹¹ En tenslotte was er een woord van dank voor TopCom, de organisator van de Restauratiebeurs, die MCN de zaal, de faciliteiten én de afsluitende borrel aanbood.

Conclusies

Zo vormde het symposium een mooie afsluiting van een traject, dat inclusief de voorbereidingen en de verwerking van de resultaten zo'n anderhalf jaar heeft geduurd. Hoewel "afsluiting" hier misschien niet de meest geëigende benaming is. Het symposium vormde eerder een mijlpaal in dat traject, dat door de opname van het mobiel erfgoed in de MoMo en het ondertekenen van het convenant van 2010 nieuw leven ingeblazen is. En ook een mijlpaal in een traject, dat ongetwijfeld nog vele jaren zal duren. Want "af" is een register natuurlijk nooit; inhoudelijk niet, maar ook methodisch niet. Er zal altijd over gediscussieerd blijven worden en zo hoort het ook.

In ieder geval zijn tijdens dat traject de afgelopen anderhalf jaar in verschillende werkgroepen en een expertmeeting de zaken uitgebreid en zorgvuldig voorbereid en afgewikkeld. Belanghebbenden, belangstellenden en deskundigen van binnen en van buiten het mobiel-erfgoedveld zijn geïnformeerd over de mogelijkheden van het Nationaal Register Mobiel Erfgoed en op diverse plaatsen is gediscussieerd over de vraag op welke wijze zo'n register optimaal benut kan worden ten behoeve van behoud en presentatie van historische vervoermiddelen in ons land.

MCN heeft aldus haar plannen rond de inrichting en opbouw van het register ruimschoots kunnen toetsen aan de inzichten die leven binnen de wereld van het mobiel erfgoed, maar vooral ook in de erfgoedwereld daarbuiten. Daarbij heeft MCN een ten aanzien van het Nationaal Register Mobiel Erfgoed een aantal belangrijke conclusies getrokken, die hieronder worden weergegeven.

Algemeen

- MCN concludeert, dat het Nationaal Register Mobiel Erfgoed potentie heeft als beleidsinstrument ten behoeve van behoud en presentatie van het mobiel erfgoed in ons land. De relatie tussen het revolverend fonds voor het mobiel erfgoed¹² en de registratie in het NRME ziet MCN als een verheugende eerste stap in die richting. MCN blijft zich inzetten voor veel bredere toepassing van het register als instrument voor beleid op nationaal, provinciaal en lokaal niveau én voor andere beslissers op het gebied van het mobiel erfgoed, zoals cultuurfondsen en andere financiers.
- MCN gaat dan ook verder op de ingeslagen weg met het realiseren van één gezamenlijk Nationaal Register Mobiel Erfgoed, waarin historische vervoermiddelen uit de vier sectoren van de mobiliteit (water, rail, weg en lucht) geregistreerd worden. Dat register wordt gevoed vanuit de bestaande registers voor die sectoren. Dit gebeurt op basis van het in 2005 gesloten en in 2010 hernieuwde convenant tussen de vier sectorale registerhoudende organisaties FONV, HRN, FEHAC en NFHL. Daarbij zal zoveel mogelijk de weg van de gezamenlijkheid gevolgd worden, die niet zelden ook de weg van de geleidelijkheid zal blijken te zijn.

10 Het resultaat van deze discussies is te zien in de conclusies en kanttekeningen op de hierna volgende bladzijden 4 t/m 8.

11 Zie voor een beknopt fotoverslag van het symposium: http://www.mobiel-erfgoed.nl/kolom2_meer_symposium_fotoverslag.htm.

12 Inmiddels de "Mobiel Erfgoed Lening" geheten. Zie: <http://www.mobiel-erfgoed.nl>.

- De situatie dat vier sectoren van het mobiel erfgoed gezamenlijk één register opzetten is uniek in Europa. Dat valt promotioneel uit te buiten.
- Doel van het NRME blijft het verschaffen van overzicht over het mobiel erfgoed in ons land en inzicht in de cultuurhistorische waarde daarvan, uitgangspunt zijn missie en visie van de stichting MCN.¹³
- Het NRME is geen doel op zich, het is een middel: het is belangrijk het register nuttig te maken in de *belangenbehartiging* voor het mobiel-erfgoedveld, bijvoorbeeld als instrument tegen bedreigende wet- en regelgeving.
- Het register is er niet alleen voor de belangenbehartiging, het zal ook een belangrijke rol spelen in de *communicatie* over het mobiel erfgoed, het toegankelijk maken ervan. Het register heeft ook een *publieksfunctie*. Via het register kunnen *relaties met de samenleving* worden aangegaan, door die samenleving over mobiel erfgoed en mobiliteitsgeschiedenis te informeren en door bijvoorbeeld interactieve elementen in te bouwen.
- Basisingrediënten voor het register zijn de *inventarisatie* en de *registratie*; de *minimale criteria voor registratie*, de *Objectbeschrijving voor het mobiel erfgoed*, het *representatieve beeld van de Nederlandse mobiliteitsgeschiedenis*, het *Waardestellend kader mobiel erfgoed* en het zogenaamde tweesporenbeleid, met een *brede verzameling* mobiel erfgoed en een *kerncollectie* mobiel erfgoed.¹⁴
- MCN zal de komende periode absolute prioriteit geven aan het creëren van *overzicht* en *inzicht* met betrekking tot de *brede verzameling van het mobiel erfgoed*. Middels het instrumentarium van de Objectbeschrijving en het Waardestellend kader zal een diep en genuanceerd overzicht en inzicht in de geregistreerde objecten ontstaan.
- Praktisch gezien betekent dit, dat prioriteit wordt gegeven aan opname van objecten uit de sectoren Water en Weg in het NRME. Met name in de laatste sector heeft men nog een enorme inhaalslag voor de boeg. In de sector Water bestaat reeds een register (het Nationaal Register Varende Monumenten); de inspanning daar zal gericht moeten zijn op doorgeven van de informatie uit dat register, zoals bedoeld in eerder genoemd convenant.
- De cultuurhistorische waardestelling is een essentieel onderdeel van de registratie van het mobiel erfgoed (zoals eerder gezegd: iets wat geen cultuurhistorische waarde heeft, hoeft niet bewaard te worden).
- In sommige sectoren (Rail, Lucht, autobussen in de sector Weg) is die waardestelling al zo ver op weg, dat een onderverdeling in een kerncollectie en een brede verzameling in het verschiert ligt en/of de geregistreerde objecten in ieder geval kunnen worden ingedeeld in een A-, B- en C-categorie.¹⁵
- In die sectoren waar men dat wenst, zullen deze kwalificaties in het NRME getoond worden, met motivatie. In het convenant van 2010 is overeengekomen, om daarvoor in aanmerking komende objecten als Monument te kenmerken (Varend Monument, Railgebonden Monument, Rijdend Monument, Vliegend Monument).¹⁶ Ook in het Nationaal Register Varende Monumenten van de sector Water bestaat een indeling in een A-, B- en C-categorie, maar een indeling in een "kerncollectie" en een "brede verzameling" op basis daarvan lijkt daar (vooral nog) niet voor de hand te liggen.

13 Zie voor missie en visie van de stichting MCN: http://www.mobiel-erfgoed.nl/Blz_wat_is_MCN.htm.

14 Deze basisingrediënten worden toegelicht op: http://www.mobiel-erfgoed.nl/Blz_nrme.htm.

15 Tijdens het symposium werd zo'n hiërarchische indeling naar cultuurhistorische waarde ook "gradering" genoemd. Die hiërarchische indeling naar cultuurhistorische waarde (gradering) in de registers van de sector Water en Lucht is gerelateerd aan de criteria van het Deltaplan Cultuurbehoud.

16 Varende Monumenten en Railmonumenten zijn in de wereld van het mobiel erfgoed reeds ingeburgerde begrippen. De term Varend Monument is zelfs geregistreerd.

- Het Waardestellend kader mobiel erfgoed is in principe niet ontworpen om cultuurhistorische waarden in cijfers of letters uit te drukken¹⁷, maar de ervaringen in onder andere het register historische autobussen (onderdeel van het Nationaal Register Rijdende Monumenten) wijzen uit, dat deze methodiek gebruikt kan worden voor een gradering van objecten naar cultuurhistorische waarde. Voorstellen daartoe zijn ook tijdens het symposiumtraject aan de orde geweest. De mogelijkheden om te komen tot een vorm van gradering van objecten op basis van het Waardestellend kader zal nader onderzocht worden.
- Zo'n gradering zou gebaseerd kunnen zijn op de veelzijdige cultuurhistorische betekenis van het object en kunnen aangeven in hoeverre dat object een representatief beeld geeft van de historische ontwikkeling van de mobiliteit in Nederland en de algemeen-maatschappelijke geschiedenis die daarmee samenhangt.
- Naast een kerncollectie op nationaal niveau bestaan er kerncollecties op regionaal en lokaal niveau. Het NRME wordt zo ingericht dat ook regionale en lokale kerncollecties te definiëren zijn.
- Over de relatie tussen het Waardestellend kader mobiel erfgoed, de gradering naar cultuurhistorische waarde en het destilleren van een kerncollectie wordt nog het volgende opgemerkt. De cultuurhistorische waarde volgens het Waardestellend kader dient in de eerste plaats om te communiceren wat het object dermate interessant maakt, dat het bewaard zou moeten worden, niet in de eerste plaats om te bepalen of het object tot de kerncollectie mobiel erfgoed behoort.
- MCN zet zich bij de verdere uitbouw van het NRME maximaal in voor het honoreren van zoveel mogelijk wensen en inzichten van belanghebbenden, waaronder de eigenaren van het geregistreerde mobiel erfgoed, maar ook van het geïnteresseerde publiek. Het zal duidelijk zijn, dat het verwerken van al die wensen en inzichten, die vanuit allerlei belangen en perspectieven worden ingebracht, tot één handzaam en bruikbaar Nationaal Register Mobiel Erfgoed, geen eenvoudige opgave is. Het zal natuurlijk ook niet mogelijk blijken het register zo in te richten dat iedereen letterlijk en één op één datgene terug vindt, wat door hem of haar tijdens het symposiumtraject is ingebracht. Laat staan dat men er steeds het eigen gelijk in terug vindt. Samenwerking betekent concessies doen en naar de grootste gemene deler zoeken en die constructieve grondgedachte was gelukkig vaak bespeurbaar.
- Het operationaliseren, de verdere ontwikkeling van het register, gaat dan ook vanaf nu de grote uitdaging worden. Aan die uitdaging is MCN inmiddels overigens ook al begonnen. Het symposium is kan niet alleen mijlpaal worden gezien, maar tevens als "startschot" voor de verdere ontwikkeling van het NRME.

Voorwaarden voor registratie

- MCN heeft een aantal conclusies getrokken met betrekking tot de voorwaarden om in het NRME opgenomen te kunnen worden. MCN spreekt hier over de *minimale criteria* voor registratie. Ze komen hieronder aan de orde, inclusief een aantal begeleidende opmerkingen.
- **Leeftijdscriterium**
Het object moet een bepaalde leeftijd hebben. Binnen de vier sectorale registers van het mobiel erfgoed worden verschillende leeftijdscriteria gebruikt, in één sector wordt niet de leeftijd, maar het moment van buitengebruikstelling gehanteerd.¹⁸ Deze verschillende criteria worden door MCN zonder meer overgenomen.
- **Nederlands**
Alleen objecten die van belang zijn geweest voor de Nederlandse mobiliteitsgeschiedenis (dat wil zeggen vervoermiddelen, die in Nederland geproduceerd zijn of in Nederland in gebruik zijn geweest) kunnen in het NRME worden opgenomen. Binnen dit criterium vallen dus niet alleen de

17 Zie "Erfgoed dat beweegt", tweede druk (2009), blz 28.

18 Zie voor deze leeftijdscriteria: http://www.mobiel-erfgoed.nl/Blz_nrme.htm.

objecten van Nederlands fabricaat, maar zeker ook al die in het buitenland vervaardigde vervoermiddelen die een rol hebben gespeeld in de historische ontwikkeling van ons land. Ook voor objecten, die zijn ontworpen door Nederlandse ontwerpers in buitenlandse dienst, is plaats in het register. Net als bij het leeftijds criterium, ligt de toets of een object in één van deze opzichten van belang is geweest voor de Nederlandse geschiedenis, bij de sectorale registerhoudende organisaties.

- **Objectbeschrijving**

Een object kan alleen worden opgenomen in het NRME als er een substantieel deel van de objectbeschrijving wordt aangeleverd. Ook hier ligt de toets bij de sectorale organisaties, zowel wat betreft de inhoud van het aangeleverde als met betrekking tot de vraag of de aangeleverde informatie "substantieel" genoeg is.

- **Nederlands +**

MCN beseft dat "de Nederlandse mobiliteitsgeschiedenis" in principe ook de geschiedenis van de mobiliteit in onze voormalige koloniën omvat. Ook "buitenlandse" objecten die voor de Nederlandse geschiedenis van belang zijn geweest (Tweede Wereldoorlog, grensgebieden) kunnen tot "voor de Nederlandse geschiedenis relevant mobiel erfgoed" worden gerekend. Het NRME zal vooralsnog in principe bedoeld zijn voor de mobiliteitsgeschiedenis van het "kleine" Nederland aan de Noordzee, maar begrijpt dat in de sectorale registers mogelijk verschillende uitgangspunten gelden en accepteert deze uitgangspunten bij de opname van objecten in het NRME.

- **NRME +**

Met het toenemen van de bekendheid en populariteit van MCN en het NRME melden zich steeds vaker groepen en instanties met de vraag of ook hun objecten opgenomen kunnen worden in het Nationaal Register Mobiel Erfgoed.¹⁹ Het standpunt van MCN is dat het NRME een register is voor objecten die een rol hebben gespeeld in de *mobilitéitsgeschiedenis* van Nederland; vanuit missie en visie van MCN vloeit immers logischerwijs voort dat objecten een rol gespeeld moeten hebben in "de historische ontwikkeling van de mobiliteit in Nederland en de algemeen-maatschappelijke geschiedenis die daarmee samenhangt". Dat interpreteert MCN vooralsnog zodanig, dat in het register plaats is voor alle objecten, waarbij mobiliteit een wezenlijk onderdeel is (of was) van de functie van het object.

- **Sectorale organisaties +**

Aansluitend op het vorige punt (NRME+), zijn er ook objecten die wel degelijk onderdeel zijn van de Nederlandse mobiliteitsgeschiedenis én die anderszins hoogstwaarschijnlijk aan de minimale criteria voor opname in het register voldoen (hoogst waarschijnlijk; de echte toetsing is altijd aan de deskundigen), maar die tot nu toe buiten beeld zijn gebleven. Bijvoorbeeld omdat een eigenaar of een organisatie van eigenaren niet is aangesloten bij één van de sectorale organisaties (FONV, HRN, FEHAC, NFHL) en aansluiting om wat voor reden ook, vooralsnog niet voor de hand ligt, maar er kunnen ook andere redenen zijn.²⁰ MCN wil ook dergelijke objecten, als ze mobiliteitsgeschiedenis representeren, graag in het register opnemen en zal zoeken naar praktische wegen om dat te realiseren.

- **Toetsing**

Zoals eerder aangegeven, ligt de verantwoordelijkheid voor de toetsing van de objecten op de minimale criteria voor registratie in principe bij de sectorale registerhoudende organisaties die het NRME voeden. Wél is het zo, dat MCN steeds vanuit haar missie en visie zal blijven kijken naar de objecten die in het NRME "binnenkomen", maar ook naar de objecten die "juist niet" binnenkomen. Mocht blijken dat de ideeën daarover tussen MCN en (één van) de sectorale registerhoudende organisaties te zeer uiteen gaan lopen, dan zal MCN daarover overleg initiëren.

19 Twee recente voorbeelden zijn draaiorgels en woonboten. Opname in het NRME is steeds afhankelijk van de vraag of het object mobiliteitsgeschiedenis representeert.

20 Voorbeelden hiervan zijn rijtuigen, handkarren en fietsen, maar ook statisch "op het droge" behouden schepen (in musea bijvoorbeeld).

Kanttekeningen

Gedurende de afgelopen periode heeft MCN ook een aantal kritische vragen, kanttekeningen en zorgen genoteerd. MCN neemt ze serieus en zal in overleg met belanghebbenden en deskundigen trachten hiervoor oplossingen te vinden. Ze volgen onderstaand.

- Is het Nationaal Register Mobiel Erfgoed er om de belangen van de eigenaren van ingeschreven objecten te behartigen of dient het ook een algemeen belang? Leidt opname in het register ook tot nieuwe lasten?
- Wat zullen de kosten zijn van zo'n NRME? Wie gaat die betalen? Niet iedere eigenaar zal daartoe bereid zijn en dan is het register niet representatief.
- Wie gaat de cultuurhistorische waardestellingen uitvoeren en is dat praktisch uitvoerbaar?
- Hoe gaat het NRME om met privacy en hoe voorkomt het MCN ongewenst gebruik van het register door derden?
- In de nieuwe Monumentenwet wordt het leeftijds criterium (voor een Rijksmonument is dat 50 jaar) geschrapt. Waarom blijft MCN er aan vasthouden?
- Wat rekent MCN dan tot "erfgoed" of tot "historische vervoermiddelen? Ook relatief jonge vervoermiddelen kunnen immers al van groot belang zijn voor de mobiliteitsgeschiedenis, net als dat in de gemoderniseerde monumentenzorg wordt erkend?²¹
- Wordt het particulier initiatief wel voldoende gerespecteerd? Kan het register ook inzicht geven in de rol van vrijwilligers?

Mobiel erfgoed als onderdeel van de Nederlandse cultuur

Op de Restauratiebeurs, waar het registersymposium op 16 april jl. werd gehouden, was goed te zien dat dit deel van de wereld van het cultureel erfgoed nog erg wordt gedomineerd door "onroerend goed" en dan vooral door hout en steen. Toch heeft het mobiel erfgoed de afgelopen jaren in deze wereld een eigen plek gekregen en wordt het mobiel erfgoed door steeds meer partijen erkend als belangrijk onderdeel van de Nederlandse cultuur.

Wat daarbij helpt is de hoge attractiewaarde bij het publiek van al die mooie oude vliegtuigen, schepen, treinen en auto's. MCN voorziet dat deze maatschappelijke ontwikkeling zich doorzet en dat de inzet die alle betrokkenen plegen voor het behoud van het Mobiele erfgoed, steeds meer positieve resultaten gaat opleveren. Het Nationaal Register Mobiel Erfgoed kan daarbij een belangrijke rol spelen.

21 Genoemd wordt als voorbeeld het zeiljacht "Flyer 1" van Connie van Rietschoten als kandidaat voor het register, terwijl het schip qua leeftijd nog lang niet aan de minimale criteria voldoet. Ook in de collecties van Het Havenmuseum en de Stichting Veteraan Autobussen bevinden zich inmiddels historisch belangwekkende vervoermiddelen, die de minimum leeftijd voor de sectorale registers en daarmee voor het NRME nog niet bereikt hebben.

Zie bijvoorbeeld: http://nl.wikipedia.org/wiki/Conny_van_Rietschoten. Het schip dateert van eind jaren 1970.

Zie bijvoorbeeld de Roeiersvlet "RVE 1" uit de collectie van Het Havenmuseum (bouwjaar 1976): [http://www.mobielecollectienederland.nl/nrme/object.php?tabel=nrme_standaard&id=311&pt=Roeiersvlet_||quot;RVE_1||quot.](http://www.mobielecollectienederland.nl/nrme/object.php?tabel=nrme_standaard&id=311&pt=Roeiersvlet_||quot;RVE_1||quot;)

Zie ook de autobus BBA 881 uit de collectie van de Stichting Veteraan Autobussen (bouwjaar 1988): http://www.mobielecollectienederland.nl/nrme/object.php?tabel=nrme_standaard&id=286&pt=DAF_MB_G200_-_Den_Oudsten_/BBA_881.

Ontwikkeling gezamenlijk datamodel

Het Nationaal Register Mobiel Erfgoed wordt gevoed vanuit de registers van de vier sectoren water, rail, weg en lucht. Verantwoordelijk hiervoor zijn de vier koepelorganisaties in het mobiel erfgoed, respectievelijk de Federatie Oud Nederlandse Vaartuigen (FONV), Historisch Railvervoer Nederland (HRN), de Federatie Historische Automobielen- en Motorfietsclubs (FEHAC) en de Nationale Federatie Historische Luchtvaart (NFHL). Deze koepelorganisaties treden volgens het convenant van 2010 op als sectorale registerhouders.²²

Deze vier sectorale organisaties waren reeds in meer of in mindere mate bezig met de opbouw van een register. De potentiële meerwaarde van een gezamenlijk register zit onder meer in de samenwerking en in het beeld dat zo'n register geeft van de geschiedenis van de mobiliteit als geheel; daarin bestaan immers sterke relaties tussen de sectoren water, rail, weg en lucht onderling. Volgens de convenanten van 2005 en 2010 zal het NRME vorm krijgen als een *gezamenlijke presentatie* van de vier *afzonderlijke sectorale registers*. Dat betekent dat het NRME "naar buiten toe" een zo compleet mogelijk, maar ook zo eenduidig mogelijk beeld van het mobiel erfgoed geeft. Het bestuur van de stichting MCN heeft opdracht gegeven om de verdere ontwikkeling van het register op te pakken en daartoe een Registercommissie in het leven te roepen, die inmiddels een aantal keren bijeen is geweest.²³

Objectbeschrijving + Waardestellend kader = Gezamenlijk register

Omdat de informatiestructuren van de sectorale registers op veel plaatsen niet overeen komen, is men eerst op zoek gegaan naar een gezamenlijk datamodel, waarin de objecten uit de vier verschillende sectoren allemaal zo goed mogelijk tot hun recht kunnen komen, adequaat beschreven kunnen worden én op hun cultuurhistorische waarde beoordeeld kunnen worden.

Dit gezamenlijke model is gevonden in de samenvoeging van het "Objectbeschrijving voor het mobiel erfgoed" en het "Waardestellend kader mobiel erfgoed". Modellen die al eerder waren ontwikkeld, maar die na een aantal besprekingen zijn aangepast aan de wensen vanuit de verschillende sectoren en op die 13 augustus door de Registercommissie als gezamenlijk datamodel zijn aanvaard.²⁴ De Registercommissie adviseert het bestuur van MCN dit datamodel over te nemen.²⁵

Handreiking Waardestellend kader mobiel erfgoed

Het *Waardestellend kader mobiel erfgoed* neemt in de informatiestructuur (datamodel) van het NRME een speciale plaats in en niet alleen omdat de cultuurhistorische waarde de reden geeft waarom een object voor het nageslacht bewaard zou moeten worden.

22 Zie voor informatie over deze organisaties de respectievelijke websites:

Federatie Oud Nederlandse Vaartuigen (FONV): <http://www.fonv.nl>.

Historisch Railvervoer Nederland (HRN): <http://www.railmusea.nl/hrnzelf.htm>.

Federatie Historische Automobielen- en Motorfietsclubs (FEHAC): <http://www.fehac.nl>.

Nationale Federatie Historische Luchtvaart (NFHL): <http://www.nfhl.nl>.

23 Deze commissie bestaat uit vertegenwoordigers van de acht deelsectoren van het mobiel erfgoed, dat wil zeggen uit de museale deelsector en de particuliere deelsector van water, rail, weg en lucht, aangevuld met Arjen Kok van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, als deskundige op het gebied van cultuurhistorische waardestelling.

24 Zie "Erfgoed dat beweegt", tweede druk (2009).

25 Zie voor de nieuwste versie van dit datamodel én daarmee van de Objectbeschrijving voor het mobiel erfgoed en het Waardestellend kader mobiel erfgoed: http://www.mobiel-erfgoed.nl/Blz_nrme.htm. Het gaat hier om (nieuwe) conceptmodellen, die door de Registercommissie aan het bestuur van MCN zijn voorgelegd en door dat bestuur nog moeten worden goedgekeurd.

De stichting Mobiele Collectie Nederland (MCN) en het Mobiel Erfgoed Centrum (MEC)²⁶ willen er alles aan doen om de potentie van het mobiel erfgoed verder uit te bouwen en de publieksfunctie ervan te versterken. Versterking van de publieksfunctie houdt dan onder meer in, dat de cultuurhistorische waarde van het mobiel erfgoed helder over het voetlicht gebracht wordt. Dat is vooral een zaak van het werkveld zelf (musea, behoudsorganisaties, particuliere eigenaren).

Laagdrempelig

MCN en MEC willen de eigenaren in dat werkveld dan ook graag een handreiking bieden voor de cultuurhistorische waardestelling van hun mobiel erfgoed. Het MEC (opdrachtgever) heeft opdracht gegeven een dergelijke handreiking te produceren. De inhoudelijke basis voor deze handreiking wordt gevormd door het Nationaal Register Mobiel Erfgoed, het Waardestellend kader mobiel erfgoed en de daartoe behorende Objectbeschrijving voor het mobiel erfgoed.²⁷

Zo kunnen eigenaren zelf op een laagdrempelige manier aan cultuurhistorische waardestelling doen en zal dit project bijdragen aan de professionalisering van de sector.

Er is een concept stappenschema ontwikkeld, aan de hand waarvan de cultuurhistorische waardestelling kan worden uitgevoerd. De al eerder genoemde Registercommissie heeft, eveneens tijdens de bijeenkomst op 13 augustus, het schema getoetst en geëvalueerd en er is een conceptversie van de handreiking samengesteld. Aan de hand van deze evaluatie is overigens ook het bovengenoemde "Gezamenlijke datamodel" weer enigszins aangepast.

Voorlopig wordt gewerkt aan de *inhoud* voor de handreiking, in eerste instantie als een analoog product (boekje, brochure of een losbladig systeem; een beslissing is daarover nog niet genomen) Het is de bedoeling subsidie aan te vragen voor de digitalisering daarvan.

26 Voor informatie over het Mobiel Erfgoed Centrum en de relatie met de stichting MCN wordt verwezen naar de statuten van eerstgenoemde organisatie.

27 Zie voor een toelichting de website van de stichting Mobiele Collectie Nederland: http://www.mobiel-erfgoed.nl/Blz_nrme.htm.